

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Michaela Šmidová

Využitie kooperatívnych hier v ŠKD

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Košice
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Michaela Šmidová

Kontakt na autora: Základná škola, Abovská 36, Košice 04017,
smidova1m@gmail.com

Názov OPS/OSO: Využitie kooperatívnych hier v ŠKD

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: IX. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Tatjana Volková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Školský klub detí, výchova, vychovávateľ, voľný čas, mladší školský vek, kooperácia, hra

Anotácia

Práca sa zameriava na možnosti využitia kooperatívnych hier, ktorých aplikácia je využívaná hlavne v čase mimo vyučovania. Popisuje praktickú skúsenosť vychovávateľa pri aplikovaní hier v školskom klube detí (ŠKD), jeho prácu so skupinou detí v oddelení rozdelením rolí v hre, možnosti motivácie detí pri hre, prácu v skupinách s počtom detí 2 – 7, reflexiu zaradenú po skončení hry. Predkladá návrh a odskúšaný metodický postup pri hrách v konkrétnych výchovno-vzdelávacích činnostiach (VVČ) so zaradením do tematických oblastí výchovy. Súčasťou práce sú hry zamerané na spoluprácu – kooperatívne hry, fotodokumentácia z činnosti – ukážka rôznych prejavov v hrách ako je ohľaduplnosť, tolerancia, priateľské vzťahy, delenie sa o priestor, vzájomná pomoc v hre, pomôcky potrebné pri činnostiach v hrách.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OSVEDČENÁ PEDAGOGICKÁ SKÚSENOŠŤ VYCHOVÁVATEĽA ŠKD	7
1.1 Opis OPS s využívaním kooperatívnych hier v ŠKD	9
2 VÝCHOVA DIEŤAŤA MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU V ŠKD	11
2.1 Metódy výchovy využívané v ŠKD	13
2.3 Úloha motivácie u detí v mladšom školskom veku	14
3 KOOPERATÍVNE HRY – HRY ZDIELANIA, SPOLUPRÁČE	15
3.1 Dieťa mladšieho školského veku v kooperatívnych hrách	17
3.2 Námety kooperatívnych hier s metodickým postupom vychovávateľa	19
ZÁVER	30
Zoznam bibliografických zdrojov	31
Zoznam príloh	32

ÚVOD

Cieľom práce je poukázať na rozvíjanie osobnostných a sociálnych zručností v školských kluboch detí. Chceme upriamiť pozornosť na to, aby sa práca v školskom klube detí stala zmyslom každého vychovávateľa a poskytnúť námety kooperatívnych hier aplikovateľných najmä v čase mimo vyučovania v školských kluboch detí, ich využívaním v rámci jednotlivých výchovno-vzdelávacích činností. Zaoberáme sa problematikou osobnosti vychovávateľa, jeho jedinečným a tvorivým prístupom k využívaniu voľného času detí v školských kluboch, o podporovaní sebadôvery detí, posilňovaní ich vedomia, uprednostňovaní pozitívnej motivácie s využívaním kooperatívnych prístupov v priestoroch školy.

Práca je rozdelená do troch kapitol, kde sa v prvej kapitole zaoberáme teoretickými východiskami problému výchovy, ktorá vytvára podmienky rozvoja človeka, dieťaťom mladšieho školského veku ako východiskom výchovy v škole a výchovou v školskom klube detí, stratégiami výchovno-vzdelávacej činnosti, postupmi, metódami, zásadami a pravidlami, ktorými vychovávatelia vedú deti k získavaniu alebo rozvoju stanovených kompetencií, najmä hrou ako metódou najčastejšie využívanou v čase mimo vyučovania, úlohou motivácie u detí v mladšom školskom veku.

V druhej kapitole sa zaoberáme kooperatívnym učením, ktorého podstatou je kooperácia a spolupráca, t.j. správaním zameraným na prospech iných, ako aj na vlastný prospech a edukačnú hodnotu kooperatívneho učenia, pretože zintenzívňuje sociálny život detí, kooperatívnymi spôsobmi práce, ktoré sa podľa mnohých autorov môžu zavádzať hneď od prvých okamihov školskej dochádzky, kooperatívnou hrou a jej základnými komponentmi ako kooperácia, akceptácia, prijatie, začlenenie, zábava, radosť, potešenie z hry. Naučiť sa spolupracovať a žiť s inými znamená spoznávať v rôznych úlohách, ale v reálnej životnej a spoločenskej situácii, čo je to zodpovednosť, povinnosť, včleňovanie, podriaďovanie, spolupráca, pomoc, úcta k presvedčeniu iného, tolerancia atď.

V tretej kapitole sa venujeme kooperatívnej hre a jej využitiu v školskom klube detí v rámci rekreačných a oddychových výchovno-vzdelávacích činností, predstavujeme osvedčenú pedagogickú skúsenosť pri práci so skupinou detí, resp. celým oddelením školského klubu, prácou s malými skupinami a rozdeľovaním do malých skupín s počtom detí 2-7, aktívnou účasťou a pomocou vychovávateľa pri hrách ako aj konkrétnymi zaužívanými postupmi, ktoré významne ovplyvňujú myslenie, cítenie a správanie svojich členov. Vo výchove majú herné aktivity pre žiakov nezastupiteľné miesto, vybavujú ich potrebnými postojmi, učia ich tvoriť si názor, navodzujú ich problémy, ponúkajú hlbšie poznanie medziľudských vzťahov i samých seba.

Hrať sa znamená možnosť vyskúšať si sám seba v rôznych situáciách, načerpať nové sily a radosť, zameniť na chvíľu životné súťaženie a nevraživosť za spoluprácu. Každá hra má svoju mikrosféru, ktorá vyžaduje citlivé zaobchádzanie a schopnosť sociálneho cítenia. Aby kooperatívna hra splnila náš výchovný zámer a aby obe strany mali z hry radosť a úžitok, musí byť vychovávateľ schopný hru čo najlepšie uviesť a jej dopad čo najefektívnejšie využiť. V našom záujme je touto prácou zároveň dostať do povedomia verejnosti školský klub detí v ZŠ na Abovskej ulici v Košiciach, kde ako vychovávateľka pôsobím.

1 OSVEDČENÁ PEDAGOGICKÁ SKÚSENOŠŤ VYCHOVÁVATEĽA ŠKD

Z množstva teoretických poznatkov, ale najmä z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že výchova je komplexná, plánovitá, sústavná, cieľavedomá a tvorivá činnosť zameraná na rozvoj osobnosti, ktorá je v súlade s potrebami a s požiadavkami spoločnosti. Celé sociálne prostredie, t.j. rodičia, škola, učitelia, vychovávatelia, priatelia, ako aj ľudské výtvyry, ustálené zvyky a obyčaje, ale aj príroda, výtvyry techniky, hračky a isté životné situácie, teda vplyvy prostredia, ktoré obohacujú detskú skúsenosť a formujú jej osobnosť predstavujú výchovné činitele, medzi ktorými má samozrejme vedúce postavenie, a to najmä od vstupu dieťaťa do školy, učiteľ – vychovávateľ. Výchovný proces predstavuje komplex mnohostranných, vzájomne sa podmieňujúcich a pôsobiacich činiteľov, ktoré v súčinnosti utvárajú celkovú výchovnú situáciu.

Zaradenie OPS:

Vyplývajú z praxe, ktorú som nadobudla v ZŠ v primárnom stupni vzdelávania v ŠKD ponúkam svoje pedagogické skúsenosti s využitím metódy kooperatívnej hry vychovávateľom, učiteľom a všetkým pedagogickým zamestnancom, ktorí sa zaoberajú s deťmi mladšieho školského veku a ich výchovou a vzdelávaním.

Špecifikácia cieľovej skupiny OPS

Kategória pedagogických zamestnancov: vychovávateľ ŠKD, učiteľ primárneho 1. stupňa ZŠ

Ročník: 1. – 4. ročník ZŠ

Výchovno-vzdelávacia činnosť: oddychová, rekreačná

Tematická oblasť výchovy: pracovno.technická, esteticko-výchovná, telovýchovná, zdravotná a športová, spoločensko-vedná, prírodovedno-enviromentálna

Kompetencie dieťaťa ŠKD vyplývajúce z kompetencií absolventa primárneho vzdelania

Kompetencie k učeniu

- má osvojené základy schopnosti sebareflexie pri poznávaní svojich myšlienkových postupov, uvedomuje si význam vytrvalosti a iniciatívy pre svoj pokrok,
- uplatňuje základy rôznych techník učenia sa a osvojovania si poznatkov.

Kompetencie sociálne a interpersonálne

- má základy pre smerovanie k pozitívnemu sebaobrazu a sebadôvere,
- dokáže primerane veku odhadnúť dôsledky svojich rozhodnutí a činov,
- má osvojené základy pre efektívnu spoluprácu v skupine,
- dokáže prijímať nové nápady alebo aj sám prichádza s novými nápadi a postupmi pri spoločnej práci,
- uvedomuje si význam sociálno-emočnej klímy v triede a svojim konaním prispieva k dobrým medziludským vzťahom,
- rozvíja záujmy v individuálnych aj skupinových činnostiach,
- podieľať sa na vytváraní príjemnej atmosféry v tíme, upevňovať dobré medziludské vzťahy,

- pokúša sa problémy a konflikty vo vzťahoch riešiť primeraným (chápavým a spolupracujúcim) spôsobom.

Kompetencie komunikacné

- dokáže určitý čas sústredene načúvať, náležite reagovať, používať vhodné argumenty a vyjadriť svoj názor,
- uplatňuje ústretovú komunikáciu pre vytváranie dobrých vzťahov so spolužiakmi, učiteľmi, rodičmi a s ďalšími ľuďmi, s ktorými prichádza do kontaktu,
- rozumie rôznym typom doterajších textov a bežne používaným prejavom neverbálnej komunikácie a dokáže na ne adekvátne reagovať,
- formuluje a vyjadruje svoje myšlienky;

Pracovné kompetencie

- spolupracuje v skupine, podieľať sa na vytváraní pravidiel práce v tíme,
- uvedomuje si vlastné potreby a tvorivo využíva svoje možnosti,
- plní zodpovedne zverené úlohy, pracovné povinnosti dokončí;

Kompetencie kultúrne

- dokáže sa vyjadrovať na úrovni základnej kultúrnej gramotnosti prostredníctvom umeleckých a iných vyjadrovacích prostriedkov,
- uvedomuje si význam umenia a kultúrnej komunikácie vo svojom živote,
- podieľa sa na kultúrnych podujatiach v skupine,
- vyjadruje sa na úrovni základnej kultúrnej gramotnosti prostredníctvom umeleckých a iných vyjadrovacích prostriedkov;

Kompetencie občianske

- uvedomiť si potrebu prijatia zodpovednosti za svoje správanie.
- uvedomuje si, že má svoje práva a povinnosti,
- má osvojené základy pre efektívnu spoluprácu v skupine,
- dokáže prijímať nové nápady alebo aj sám prichádza s novými nápadi a postupmi pri spoločnej práci,
- uvedomuje si význam sociálno-emočnej klímy v triede a svojím konaním prispieva k dobrým medziľudským vzťahom,

Kompetencie k využívaniu voľného času

- uvedomuje si dôležitosť ochrany svojho zdravia a jeho súvislosť s vhodným a aktívnym trávením voľného času,
- orientuje sa v možnostiach zmysluplného trávenia voľného času;

Kompetencie vychovávateľa:

- schopnosť plánovať, projektovať, stanovovať ciele a obsah výchovných aktivít,
- schopnosť výberu a realizácie foriem a metód vo VVČ
- schopnosť riadenia výchovného procesu,
- schopnosť vytvárať pozitívnu klímu sociálnej skupiny,
- schopnosť ovplyvňovať sociálny rozvoj dieťaťa,
- schopnosť hodnotiť priebeh a výsledky výchovných aktivít

1.1 Opis OPS s využívaním kooperatívnych hier v ŠKD

V mojej pedagogickej praxi som sa *aplikáciou kooperatívnych hier v školskom klube detí* snažila zamerať na ovládanie sociálnych kompetencií, ktorých dosahovanie v období školskej dochádzky formuje predpoklady pre úspešný a produktívny osobný i spoločenský život. Sociálne kompetencie sú základom celoživotného učenia sa, ako napríklad riešenie problémov a konfliktov, schopnosť spolupracovať, či kompetencia učiť sa. Prirodzená detská súťaživosť v tomto veku, ktorá nie je harmonizovaná, alebo kompenzovaná spoluprácou, empatiou a prosociálnosťou, môže viesť k rôznym druhom spoločenského vylúčenia a to aj v školskej triede, resp. oddelení školského klubu.

Obsahom socializácie na 1. stupni ZŠ je osvojovanie si jestvujúcich a akceptovaných hodnôt, noriem a spôsobov správania v existujúcom spoločenstve. V primárnom vzdelávaní sa asi najviac zo všetkých stupňov vzdelávania kladie dôraz hlavne na sociálnu dimenziu, ktorá predstavuje vzťahy k ľuďom. Človek je sociálny tvor, kooperatívna bytosť, stimulovaná sociálnou interakciou a podstata jeho každodenného učenia je prevažne sociálna. V období mladšieho školského veku sa hlavný socializačný faktor presúva z rodiny na skupinu rovesníkov, ktorá je teraz pre dieťa najviac dôležitá. Dôležitou súčasťou je preto integrácia dieťaťa v triednych hrách, kde dochádza k posunu od hry paralelnej ku hre kooperatívnej, čo následne vyúsťuje do emocionálnej podpory. V modernej škole je učenie vzrušujúci, tvorivý proces, v ktorom sa žiaci chcú učiť, hľadať a objavovať ešte nepoznané. Východiskom je humanistická výchova a škola orientovaná na žiaka, resp. dieťa školského klubu. Do popredia sa dostávajú nové trendy vzdelávania postavené na skúsenostnom a zážitkovom učení. Prirodzenými prostriedkami rozvoja sociálnych vzťahov a sociálnych kompetencií sú rôzne stratégie socializácie ako *kooperatívny spôsob edukácie, prosociálna výchova, empatia, asertívne správanie*.

Kooperatívny spôsob výchovy a vzdelávania pre mňa znamená vedome pracovať so sociálnymi situáciami v rámci aplikácie výchovných úloh v škole a využívať tieto situácie na efektívne učenie a rozvoj osobnosti. Z hľadiska sociálnych vzťahov detí dostávame do kooperatívneho (spolupracujúceho) usporiadaní výchovy a vzdelávania, okrem kompetitívneho (súťaživého) a individualistického (pre seba samého) využívaním metódy kooperatívnej hry. Kľúčovou otázkou je zastúpenie kooperácie a súťaživosti medzi deťmi. Z pohľadu vychovávateľky ŠKD je súťaživosť potrebná, lebo ide o ľudskú podstatu, ktorá motivuje deti podať najlepší výkon, zároveň stváraňuje povahu dieťaťa. V skutočnosti v medziskupinovej súťaži dochádza k integrácii súťaživých a kooperatívnych štruktúr. Pre vychovávateľa je dôležité uvedomiť si, kedy ktoré usporiadanie zvolíť. Ak spozoruje, že niektoré usporiadanie výraznejšie preferuje (napr. súťaživé), musí uvažovať o dôsledkoch na výchovu dieťaťa a jej celkový vplyv na klímu v oddelení. Súťaživosť je potom častejšie nahradzovaná spoluprácou, ktorá je pri dosahovaní edukačných cieľov najdôležitejšia.

Základnými pojmami kooperatívneho spôsobu práce sú *zdieľanie, spolupráca a podpora*. Rozhodujúcim obdobím je začiatok školského roka, kedy sa definujú a vysvetľujú pravidlá. Sú to najmä tieto:

- *úcta* – nevysmievať sa, neznevažovať, nezhadzovať nikoho,
- *pravdovravnosť*,
- *aktívne počúvanie* – zámerne počúvať, počúvať očami, ušami a srdcom – nerozptýlená pozornosť,

- *dôvera, dôveryhodnosť* – mať pozitívny vzťah k druhému, spoľahnúť sa na niekoho,
- *najlepší osobný výkon* – dávať maximum, čo som schopný.

Pri dosahovaní sociálnych spôsobilostí nám ide o kritériá a vzory žiaduceho sociálneho správania, ktorými sú: flexibilita, iniciatíva, integrita, komunikácia, ohľaduplnosť, organizácia, participácia, priateľstvo, spolupráca, starostlivosť, trpezlivosť, snaha, primerané zhodnotenie a riešenie problémov, zmysel pre humor, vytrvalosť, zvedavosť a zodpovednosť. Zmysluplné zavádzanie aktivít na ich rozvoj vidíme v postupnosti krokov počnúc od zavádzania pravidiel v kolektíve, cez oboznámenie so spoločnými hrami, sedenie v kruhu, nácvik aktívneho počúvania, cez prácu s celou skupinou a rozdeľovanie do malých skupín, reflexiu činnosti a v nej hodnotenie účatsníkmi hry.

Pri tvorbe pravidiel zohľadňujeme: vek detí, veľkosť skupiny, zloženie skupiny, dĺžku času a obdobie, pre ktoré sa pravidlá vytvárajú. Pravidlá zavádzame postupne a precvičujeme ich, kým si ich deti neosvoja, kým sa celá trieda (oddelenie) nezjednotí natolko, aby sme mohli začať skutočné skupinové aktivity. Určujú sa pritom kedykoľvek počas školského roka, pokiaľ si to situácia vyžaduje. Kľúčovou zásadou pri stanovovaní pravidiel je, že ich tvoria deti spoločne s vychovávateľkou.

Konkrétne *kooperatívne hry*, ktorými sociálne spôsobilosti u detí dosahujeme, je vhodné voliť podľa zámeru, celkovej atmosféry v triede a podľa časových a priestorových podmienok. Aktivity, z ktorých si vychovatelia vyberajú, sa zameriavajú na rozvoj práve spomínaných vzorov správania, ktoré sú prospešné aj z hľadiska biopsychickej, ako i spoločenskej podstaty. Ide o systém zložiek výchovy, t.j. rozumovej, mravnej, telesnej, estetickej, pracovnej, ktoré v komplexe predstavujú základnú normu výchovy vôbec.

Pri nácviku a upevňovaní sociálnych spôsobilostí kooperatívnymi hrami využívame modelovanie žiaduceho typu správania, osobný vzor učiteľa, cielenú reč, pozitívne povzbudzovanie, oceňovanie, rôzne aktivity. Výsledky jednotlivca sú podporované prácou celej skupiny a celá skupina profituje z práce svojich členov.

Hodnotenie hry a teda konkrétnych činností a správania detí v kooperatívnych hrách si určujeme veľmi citlivo, pričom nezabúdame na to, že využívame ich voľný čas, ochotu spolupracovať, dobrovoľnosť hrať tento typ hier, ísť si vo svojej skupine za spoločným cieľom. Techniky hodnotenia, ktoré si vychovatelia v školskom klube môžu upravovať a prispôbovať, ale ktoré z vlastnej praktickej skúsenosti určite odporúčam a to vychádzajúc z veku detí, pri ktorom je dôležité oceňovanie drobnosťami volíme skôr nálepky, obrázky, smajlíky, palec hore alebo dole, ktoré signalizujú odpovede áno alebo nie a pod., samozrejme slovné kladné hodnotenie v podobe pochvaly za súdržnosť, aktivitu, priateľské prejavy, toleranciu... Pre sebahodnotenie detí a hodnotenie skupiny odporúčame využiť *reflexiu* činnosti zaradenú po skončení hry, ktorá slúži na spätné ohliadnutie sa a pozastavenie nad zmysluplnosťou svojich činov v rámci skupiny, vyjadrenie pocitov pri hre, čo v hre zažili, na čo príjemné si spomínajú, prípadne čo bolo pre ne nepríjemné, kto sa ako zachoval, kto komu pomohol a prečo, vyjadrujú sa k svojej osobnej, ale aj spoločnej činnosti v skupine a pod.

2 VÝCHOVA DIEŤAŤA MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU V ŠKD

Za hlavnú kategóriu pedagogiky býva označovaná výchova. Rozmanitosť definícií výchovy súvisí s početnými názormi odborníkov, ktoré majú zároveň bohatú históriu vývoja tohto pojmu. Základné obmedzenie, ktoré si pedagogika pri definovaní pojmu výchova kladie, býva jej obmedzenie na pôsobenie cieľavedomé, zámerné, plánovité, sústavné a organizované. Aby sa výchova postupne stávala celospoločenskou záležitosťou nielen v rodinách, výchovno-vzdelávacích inštitúciách, ale tiež na pracoviskách a vo voľnom čase je nevyhnutná kultivácia myslenia a správania. V odbornej literatúre sa mnohokrát stretávame s odlišnými výkladmi pojmov výchova, výchovno-vzdelávacia činnosť. **Výchova** je považovaná za súčasť vzdelávania, alebo naopak.

Voľnému času detí sa venujú mnohé organizácie. Či už sú to umelecké, jazykové školy, centrá voľného času alebo rôzne náboženské spoločenstvá, všetky majú jeden spoločný cieľ. Medzi najdôležitejšiu súčasť práce so žiakmi v ich voľnom čase, je snaha vychovávať ich k tomu, aby vedeli účelne využívať svoj voľný čas. Výchova vo voľnom čase sa stáva súčasťou vedomého a zámerného výchovného úsilia, ktoré je zamerané na komplexný rozvoj osobnosti. Deti disponujú veľkým množstvom voľného času a preto dohoda rodiča so svojím dieťaťom navštevovať **školský klub detí** by mala byť jednou z vhodných a bezpečných alternatív ako tento čas využiť rozumne. V mladšom školskom veku je pre deti dôležitá programová možnosť získať vlastnými aktivitami bohaté skúsenosti a zážitky z hroveho a učebného prostredia rovesníkov. Na zabezpečenie výchovy a vzdelávania detí po skončení vyučovania slúžia školské kluby detí, tie zabezpečujú pre deti, ktoré plnia povinnú školskú dochádzku nazákladnej škole, nenáročnú záujmovú činnosť podľa výchovného programu zameranú na ich prípravu na vyučovanie a na uspokojovanie a rozvíjanie ich záujmov.

Výchova mimo vyučovania sa v školskom klube detí realizuje v týchto *tematických oblastiach*: vzdelávacia (rozumová), spoločensko-vedná, pracovno-technická, prírodovedno-environmentálna, esteticko-výchovná (výtvarná, hudobná, literárno-dramatická), telovýchovná a športová (turistická). Hlavnou činnosťou v ŠKD je: nenáročná záujmová činnosť zameraná na prípravu na vyučovanie a na uspokojovanie a rozvíjanie záujmov detí v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin (§114 ods.1 školského zákona), ďalej na oddychovú a relaxačnú činnosť.

V školskom klube detí ide podľa dokumentu *Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach (2009)* predovšetkým o rozvíjanie *klúčových kompetencií*, ktoré deti získavajú vo výchovno-vzdelávacej činnosti v škole. Rovnako ako vo vzdelávaní v škole, aj v školskom klube detí ich chápeme ako dôležitú kategóriu súborov vedomostí, zručností, postojov a hodnotovej orientácie osobnosti, ktoré potrebuje každý človek k svojmu osobnému rozvoju, sociálnemu začleneniu, k aktívnemu občianstvu a k permanentnému celoživotnému vzdelávaniu. Stratégiami výchovno-vzdelávacej činnosti (VVČ) sú spoločné výchovno-vzdelávacie *postupy, metódy, zásady* alebo *pravidlá*, ktorými vychovávateľia vedú deti k získavaniu alebo rozvoju stanovených kompetencií. Spoločnými stratégiami pre väčšinu výchovných oblastí je vytvorenie prostredia, ktoré deti aktivizuje a motivuje k rozvíjaniu kompetencií získaných na vzdelávaní v škole. Napr. pre „Rozvoj osobnosti dieťaťa“ je vo všetkých tematických oblastiach výchovy realizovaná VVČ, ktorá bude spoločne rozvíjať samostatnosť, spoluprácu, zodpovednosť, efektívnu komunikáciu, tvorivosť, toleranciu, rozvoj

praktických zručností dieťaťa. Realizujú sa v rámci oddelenia alebo skupiny, ale aj v rámci celého školského klubu, napr. v súťažiach, kvízoch, záujmových útvaroch, kultúrnych a športových podujatiach, pracovných činnostiach a iných VVČ.

Podľa Cejpekovej (1996), deti mladšieho školského veku v mimovyučovacom čase vykonávajú praktické činnosti, manipulujú s rôznymi predmetmi, riešia rôzne situácie a praktické problémy. Pozorujú život rastlín, živočíchov, ale aj funkčnosť prístrojov a strojov. Všímajú si a sú účastníkmi konkrétnych spoločenských vzťahov a situácií. Príležitostné objasnenie kamarátmi, staršími súrodencami a dospelými im pomáha lepšie pochopiť získanú empirickú skúsenosť. Poznatky, ktoré si deti osvojujú na základe aktivity a smotatnosti sa stávajú pre ne skutočnou skúsenosťou, veľmi živou a použiteľnou.

Vychovávateľ je v školskom klube detí jedným z rozhodujúcich činiteľov vo výchove. Aj povolanie vychovávateľa treba cítiť a je treba sa mu učiť. Iba taký vychovávateľ môže byť nositeľom pozitívnych hodnôt v systéme výchovy mimo vyučovania, ktorý sa vyznačuje prirodzenou ľudskosťou, osobnými kvalitami a schopnosťou byť neustále v interakcii s deťmi. Vychovávateľka školského klube by mala disponovať určitými kvalitami, ktoré patria pedagogickému zamestnancovi takéhoto školského výchovno-vzdelávacieho zariadenia a ktoré by mali byť jeho osobnými dispozíciami. Týmito kvalitami sú jej pozitívne hodnoty v systéme výchovy mimo vyučovania, vysoká miera empatie, prirodzená ľudskosť, vypestované mravné vedomie zodpovedajúce spoločensky uznávaným hodnotám, schopnosť s deťmi efektívne jednať – deti sú pre ňu partnermi, mať organizačné schopnosti a rozvíjať ich, dokázať navodiť a motivovať činnosť, schopnosť byť neustále v interakcii s deťmi, vedieť vytvoriť v skupine detí priaznivú sociálnu klímu, vedieť sa hrať s deťmi, pričom hra ju teší, vedieť v činnostiach a pri ich hodnotení vyhľadávať a vyzdvihovať kladné momenty, prinášať radosť a povzbudenie, mať zmysel pre humor, dokázať vybranými aktivitami v deťoch vzbudzovať záujem o činnosť, podporovať ich sebavedomie a rozvíjať pozitívne stránky ich osobnosti, byť fyzicky zdatná, aby zvládla vychádzky a telovýchovné aktivity s deťmi.

Bez osobného bezprostredného vplyvu vychovávateľa na dieťa nie je možná naozajstná výchova, ktorá by prenikla do charakteru. Môžeme povedať, že len osobnosť môže pôsobiť na rozvoj osobnosti, tak isto ako charakter môže utvárať charakter.

Štýl výchovy je spôsob, akým učiteľ, resp. vychovávateľ pristupuje k dieťaťu, ako sa snaží pôsobiť na jeho názory a postoje a aký má k nemu vzťah. Výchovný štýl je charakterizovaný zásadami, ktorými sa vytvára v skupine atmosféra, ktorá sa podobá atmosfére v dobrej rodine: Vytvoriť z triedy (skupiny) výchovné spoločenstvo, prijať dieťa také, aké je, a prejavovať voči nemu priateľské city, pripisovať deťom pozitívne vlastnosti, najmä prosociálnosť. formulovať jasné a splniteľné pravidlá hry, na negatívne javy reagovať pokojným poukázaním na ich dôsledky, nabádať, čo je osvedčeným prostriedkom výchovy, odmeny a tresty používať opatrne, zapájať do výchovného procesu rodičov, byť nositeľmi radosti.

Výchova sa dotýka človeka vo všetkých vekových obdobiach. Z nášho pohľadu je to cieľavedomá, zámerná, organizovaná a plánovaná činnosť, plne riadený proces jedinca pedagógom alebo inštitúciou, kde sa snažíme v prostredí školy smerovať k optimálnemu rozvoju mladého človeka – dieťaťa. Pre zámerné pôsobenie na rozvoj osobnosti je príznačné, že výchovný proces prebieha v základnom vzťahu pedagóg – vychovávaný.

2.1 Metódy výchovy využívané v ŠKD

Výchova a vzdelávanie v školskom klube prebieha najmä vlastnou činnosťou detí, ich komunikáciou s okolím a získavaním vlastných skúseností. Všetko je založené na priamych zážitkoch z činností, ktoré vychádzajú čiastočne z individuálnej voľby, detskej zvedavosti, potreby zamestnávať sa a hrať sa s ostatnými. Medzi **výchovné metódy** najčastejšie využívané v školskom klube detí zaradíme:

- **Rozhovor, diskusia, komunikácia v kruhu** sú dôležitým predpokladom získania nových poznatkov. Cieleny dialóg predpokladá určité sociálne zručnosti a postoje (ochota pomáhať druhým, neskákať do reči, vypočuť si druhého).
- **Zážitkové metódy** ako aktivity založené na vnímaní predmetov, prírody a manipulácii s nimi, interakcia s osobami, vnímanie situácií.
- **Práca vo dvojici, v skupine** učí participovať na spoločnej úlohe, zodpovednosti za spoločnú činnosť, rozvíja sociálne zručnosti potrebné pre život v spoločnosti.
- **Hra** aktivizuje celú osobnosť dieťaťa, rozvíja psychické procesy – pamäť, predstavivosť, pozornosť, myslenie, reč. Rozvíja a kultivuje city žiaka, podporuje efektívne emocionálne učenie zážitkom, prehľbuje sebazpoznanie, posilňuje sebadôveru, umožňuje sociálne učenie, pripravuje na rôzne sociálne funkcie, motivuje, rozvíja záujmy, uspokojuje, vedie k samostatnosti a tvorivosti v konaní, podporuje učenie senzomotorické (potláča verbálne), má významný relaxačný účinok.
- **Didaktické hry** sú spojením detskej hry a vyučovania, obohacujú, prehľbujú a skvalitňujú vedomosti získané vo vyučovaní. V hrách sa spája myslenie s poznáním, rečou a činnosťou, čo napomáha rozvoju psychiky.
- **Hranie rolí** je zadaná situácia a roly, ktoré majú deti hrať. Je užitočným nástrojom pri rozvíjaní morálneho úsudku, rozhodovania, riešenia konfliktov a pod. Nemá vopred pripravený scenár.
- **Scénky** - cieľom je rozvoj komunikácie alebo precvičovanie istého modelu správania. Pedagogický účinok scénky je tým väčší, čím viac priestoru pre tvorivosť žiakov poskytuje výber témy, improvizácia. Scenár a dej sú vopred pripravené.
- Medzi výchovné metódy zaraduje v školskom klube detí aj *špeciálne metódy etickej výchovy*, ktoré možno uplatniť vo výchove mimo vyučovania. Sú nimi:
  - **Učenie posilňovaním žiaduceho správania** – najdôležitejším posilnením pre dieťa je pozornosť, ktorú vychovávateľ venuje jeho osobe a jeho správaniu, týka sa najmä detí, ktorým sa dostáva málo pozornosti v rodine;
  - **Učenie disciplinovaním** – pod klasickým disciplinovaním rozumieme zakazovanie, trestanie, obmedzovanie, ktoré prinášajú negatívne zážitky. Vhodným spôsobom disciplinovania je indukzívna disciplína, t. j. jednoduché upozornenie dieťaťa na dôsledky jeho správania.

S modernejšími metódami a formami práce má aj vychovávateľ v školskom klube detí v čase mimo vyučovania možnosť výrazne ovplyvniť výchovu detí využívaním **metódy kooperatívnej hry**. Správna orientácia v modernej metodike výchovy mimo vyučovania môže pozitívne ovplyvniť kvalitu výchovnému programu a následne aj úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu v školských zariadeniach. Dieťa rozvíja svoje sociálne kompetencie účasťou v záujmovej a výchovno-vzdelávacej činnosti. Prvou a zásadnou otázkou, ktorú si vychovávateľ musí pred hrovou aktivitou položiť je: Čo hrou sledujem? Aký je jej výchovný cieľ? Ktorá hra sa pre cieľ najviac hodí? Ak chce vychovávateľ

dosiahnuť žiaduce účinky v skupine detí, mal by sa do hry spolu s deťmi zapojiť. Zapojením sa do hry sa vystavuje nepriaznivým situáciám a riskuje chvíľkové zosmiešnenie, ktorého sa nie je treba obávať ak má vychovávateľ prirodzenú autoritu. Z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že využívanie týchto metód podporuje pozitívnu atmosféru v skupine, deti sa aktívne a tvorivo zúčastňujú procesu. Prepojením všetkých zložiek, ktorými sú výchovný program, ktorý podporuje pozitívny vývoj osobnosti dieťaťa, určitý štýl výchovy ako je pripisovanie pozitívnych vlastností a získavanie dieťaťa pre spoluprácu, používanie osobitých výchovných metód, ktoré poskytujú deťom skúsenosť a ovplyvňujú ich postoje a správanie sú pomocou, ktorú vychovávateľ poskytuje v rámci svojej kompetencie svojim zverencom.

2.2 Úloha motivácie u detí v mladšom školskom veku

Ľudské správanie je takmer vždy niečím psychologicky motivované. Z hľadiska sociálnej psychológie patrí **motivácia** medzi základné a veľmi dôležité problémy. Zaoberá sa otázkami, ktoré pomáhajú vysvetliť príčiny a smer sociálneho správania jednotlivcov. Ak hovoríme o motivácii, máme namysli pohnútky, ktoré vyvolávajú aktivitu človeka a určujú jej zameranie, je to vnútorná hnacia sila, ktorá ženie k uspokojeniu nenaplnených potrieb, k dosiahnutiu osobných a iných cieľov. Je to **vôľa niečo dosiahnuť**.

Motiváciu chápeme ako súhrn činiteľov, ktoré vyvolávajú, usmerňujú, udržiavajú a zacielujú ľudskú aktivitu. Do motivácie podľa neho zahrňujeme **inštinkty, pudy, potreby, záujmy, ciele, ašpirácie, ideály, hodnoty**, životnú filozofiu. V školskom klube detí môže vychovávateľ vyvolať konkrétnymi metódami a rôznymi motivačnými účinkami zaujímavú a primeranú motiváciu. Tu je dôležitejšia najmä u detí 6-8 ročných (prvého a druhého ročníka) *vonkajšia motivácia*. Dieťa v tomto veku pritom chce získať väčšinou nejakú odmenu, resp. sa chce vyhnúť nepriaznivým následkom. V súčasnej dobe sa preferuje *snaha o vnútornú motiváciu* žiakov a tým k ich sebarozvoju. Má preto vychádzať z určitých potrieb dieťaťa a zároveň mu umožniť prejsť vlastnú prirodzenú zvedavosť a aktivitu.

Hra je často sama o sebe motiváciou a preto je dôležité tento potenciál hier v reálnej praxi využívať. Motivačné účinky hry sú silné a zanechávajú hlboké stopy vo vedomí dieťaťa. V školskom klube detí hra plní dôležité funkcie, tak v rozvoji poznávacích procesov a utváraní zručností ako aj prostriedku rozvíjania vnímavosti, uvoľňovania bariér tvorivosti, rozvíjania ľudského potenciálu, riešenia komunikačných problémov skupiny a dynamizácie jej štruktúry. Hrať sa znamená pre deti v mladšom školskom veku možnosť vyskúšať si sám seba v rôznych situáciách, načerpať nové sily a radosť, zameniť na chvíľu životné súťaženie a nevraživosť za spoluprácu. Hry môžu deti zapájať do výchovno-vzdelávacieho procesu veľmi intenzívne a prinútiť ich k takému sústredeniu, aké nemožno dosiahnuť pomocou žiadnej inej metódy. Každá herná aktivita si vyžaduje špecifickú motiváciu. Motiváciu by sme nemali podceňovať alebo báť sa pritom zapojiť svoju fantáziu. Existujú rozličné spôsoby ako hrať aj deti namotivovať: predčítaná, vykladaná, prehrávaná udalosť, využitie formy dramatického výstupu, samotný atraktívny názov hry, aktivity, ktorý vzbudzuje u detí zvedavosť a podnecuje fantáziu, osobný príklad vychovávateľa, zaujatie, nadšenie pri uvádzaní hry, priame navodenie atmosféry, žiaci sa ocitajú v cirkuse, v divadle, v električke, v rodine, v lese, na ihrisku a podobne, využitie hudby, ako kulisy priameho pôsobenia, môže to byť vážna hudba, populárna hudba, môžu to byť tiež rôzne zvukové efekty – hlasy ľudí, spev vtákov, šum mora a podobne, výzdoba prostredia, kde sa aktivita odohráva - napríklad plagát, kvety, obrazy, naaranžovaný neporiadok, fotografie, noviny.

3 KOOPERATÍVNE HRY – HRY ZDIEĽANIA, SPOLUPRÁČE

„Ludia, ktorí robia spoločne ako skupina, môžu dosiahnuť veci, v ktorých dosiahnutie žiadny jednotlivec, ktorý robí sám, nemôže ani dúfať.“
Franklin D. Roosevelt

Jedna zo základných požiadaviek v oblasti vzdelávania je podľa Koláča (2009): učiť sa byť s ostatnými (vedľa učiť sa poznávať, učiť sa byť, učiť sa jednať) a teda v podstate komunikovať s ostatnými, spolupracovať s ostatnými, hodnotiť s ostatnými, prijímať a dávať, pomáhať aj prijímať pomoc.

Táto cieľová hodnota – „naučiť sa byť s ostatnými“ – je ďalej konkretizovaná v podobe významnej **klúčovej kompetencie sociálnej a osobnostnej**, ktorá je ďalej rozvedená v cieľoch školy. Klúčové kompetencie majú, podľa ŠVP pre 1. stupeň základných škôl ISCED 1 (2008), nadpredmetový charakter a vzájomne sa prelínajú. Sú výsledkom celkového procesu celostného vzdelávania. K ich rozvíjaniu prispieva celý vzdelávací obsah, organizačné formy a metódy výučby, podnetné sociálno-emočné prostredie školy, **programové aktivity uskutočňované v škole, ale aj v mimovyučovacej a mimoškolskej činnosti**. Využívanie kooperácie žiakov v učebných procesoch je riešenie, ktoré vedie priamo k naplňovaniu tejto klúčovej kompetencie. Efektivita kooperatívnych stratégií, ktoré sa uprednostňujú najmä v posledných rokoch je pozorovateľná hlavne u žiakov základných a stredných škôl. Ale je škola spôsobilá pripraviť žiakov na budúci život? Dokáže pružne zareagovať na zmeny? Ako funguje väčšina dnešných škôl?

Pretože **školy majú za úlohu deti socializovať**, pripraviť ich na prevzatie role dospelého vo svete budúcnosti, dá sa očakávať, že budú mať dôvod zvýrazniť aspekt kooperatívny a vybaví ich do života kvalitami potrebnými pre život v spolupracujúcej skupine. **Kooperácia, spolupráca**, ktorá je správaním zameraným na prospech iných, ako aj na vlastný prospech je podľa mnohých autorov podstatou **kooperatívneho učenia**.

Johnson (1989) hovorí o základných znakoch kooperatívneho učenia. Tieto znaky sú potrebné, ak má byť partnerstvo pri výučbe efektívnym pre dosiahnutie cieľov a to ako v oblasti zvládnutia učiva, tak aj v oblasti sociálnych spôsobilostí:

1. **pozitívna vzájomná závislosť**: Podstatou kooperatívneho učenia je spolupráca a vzájomná pomoc v úsilí o dosiahnutie spoločného cieľa. Vzájomná závislosť sa vždy odvíja od cieľa, ktorý má skupina dosiahnuť., od úlohy, ktorú skupina spoločne plní. Žiaci potrebujú určitý dôvod k tomu, aby si začali navzájom pomáhať s učením. Pozitívna vzájomná závislosť sa dosahuje vytýčením spoločného cieľa, ktorý musí zvládnuť celá skupina, je podporovaná i vhodne zvolenou odmenou, rozdelením informačných zdrojov, rozdelením rolí v skupine, ktoré sa dopĺňajú pri plnení úlohy.
2. **Interakcia z tváre do tváre**. Žiakom výrazne pomáha, keď môžu v rámci autentickej činnosti sledovať určitý zmysluplný cieľ a spolupracovať na ňom s ostatnými. Pokiaľ existuje zrakový kontakt, máte adresáta, máte bezprostrednú spätnú väzbu. Táto podmienka je podľa autorov teórie potrebná na zistenie efektu kooperatívneho učenia, vrátane rozvoja sociálnych spôsobilostí. Pre

učiteľa pritom vyplývajú určité úlohy ako: zostaviť skupiny tak, aby dochádzalo k interakciám (t.j. deti musia používať a rozvíjať sociálne a komunikačné spôsobilosti i schopnosti vyjednávať a dopracovať sa ku kompromisu) a zaistiť, aby žiaci mali dostatok času k vzájomnej pomoci pri učení.

3. **Individuálna zodpovednosť:** Z kooperatívnej činnosti vyplýva efekt, ako pre skupinu, tak aj pre jednotlivca. Každý jednotlivec musí byť individuálne zodpovedný za činnosť skupiny. Znamená to, že výkon každého jedinca je zhodnotený a využitý pre celú skupinu. Zmysel kooperatívnej výučby nie je v posilnení skupiny, ale v posilnení jedinca.
4. **Formovanie a využitie interpersonálnych a skupinových spôsobilostí:** Kooperatívne učenie sa nezaobíde bez využitia sociálnych spôsobilostí, ktoré umožňujú skupine efektívne fungovať. Ich utváranie je postupné – od vzájomného spoznávania sa, oslovovania sa krstným menom, posilňovania vzájomne dôvery, presnej a otvorenej komunikácie, zručnosti konštruktívne vyjadrovať súhlas aj nesúhlas, umenie niekoho zapojiť do činnosti, umenie požiadať o pomoc a prijať až k akceptovaniu, tolerancii a podpory druhej osobnosti a riešení konfliktov konštruktívnym spôsobom a pod. Jedným z hlavných cieľov je pomôcť žiakovi pri získavaní sociálnych spôsobilostí. Žiaci sa musia naučiť spolupracovať na spoločných úlohách.
5. **Reflexia skupinovej činnosti:** Dôležitým znakom kooperatívneho učenia je reflexia skupinových procesov, kolektívneho úsilia a tiež individuálneho prispievania v rámci skupiny, dosiahnutých a nedosiahnutých cieľov, účinnosť a neúčinnosť doterajšieho postupu, analýzy dosiahnutých úspechov, hodnotenie prístupov jednotlivcov a skupín, plánovanie ďalšieho zdokonaľovania činností, príprava nových stratégií atď. Je dôležité, aby sa na reflexii priamo podieľali aj deti, aby sa naučili spôsobilostiam sebahodnotenia. Učitelia vymedzia určitý čas k tomu, aby členovia skupiny mohli popísať svoje činnosti, zvážiť ich užitočnosť a rozhodnúť, v ktorých pokračovať a ktoré zmeniť. Zmyslom tohto zvažovania je zvýšiť prospešnosť každého žiaka pre vzájomnú spoluprácu skupiny smerujúcu k dosiahnutiu skupinového cieľa (Jablonský, 2006).

Pripomíname, že zástancovia kooperatívneho učenia jednohlasne potvrdzujú **edukačnú hodnotu kooperatívneho učenia**, pretože zintenzívňuje sociálny život a normalizuje rozvoj detí, ktorých sociálne dozrievanie sa oneskorilo. Je známe, že ľudské schopnosti a teda aj schopnosť spolupracovať je možno formovať len v činnosti. **Naučiť sa spolupracovať** a žiť s inými znamená spoznávať v rôznych úlohách, ale v reálnej životnej a spoločenskej situácii, čo je to zodpovednosť, povinnosť, včleňovanie, podriaďovanie, spolupráca, pomoc, úcta k presvedčeniu iného, tolerancia atď. **Hra by mala byť základnou metódou** na 1. stupni ZŠ. Je prirodzenou potrebou dieťaťa, podnecuje jeho aktivitu. Niekedy hra nevyžaduje ani ďalšiu motiváciu. Dieťa sa sústreďuje, je zvedavé, spontánne v činnosti, prirodzene komunikuje. Mnohokrát preukázaný pozitívny vplyv hry na rozvoj dieťaťa sa ukazuje tak z výchovného ako aj zo vzdelávacieho aspektu. Učitelia a vychovávatelia by mali využívať rôzne typy hier pre zdravý rozvoj dieťaťa mladšieho školského veku, sledujúc tak ich napredovanie z mravného, estetického, emocionálneho, či zdravotného hľadiska.

Kooperatívne hry, ako hovorí autorka Kasíková (1997), pritom vylučujú strach zo zlyhania a pocit zlyhania. Upevňujú dôveru v seba ako hodnotné osoby, podporujú seba prijatie a to u všetkých hráčov, pretože všetci sú víťazmi svojho druhu. Deti, zvlášť

staršie sa dožadujú skôr súťaživých hier, preto mať zisk z kooperatívnych hier znamená zvláštny druh práce a musia si na nesúťaživé hry navyknúť. Návyk sa objaví rýchlejšie, pokiaľ je trieda vedená aj v iných, neherných situáciách kooperatívnymi spôsobmi a tak prináša so sebou aj zodpovednosť za hernú činnosť. Hráči si sami hľadajú pravidlá a správanie, bezpečnosť hry. Kooperatívne hry majú tieto základné komponenty:

1. **Kooperácia:** hráči vytvárajú zvláštnu jednotku, každý hráč je jej členom so svojim špecifickým prispievaním. Pretože existuje spoločný cieľ, existuje aj spoločný pohyb k cieľu, pomoc jedného druhému v dosiahnutí cieľa (deštrukcia by znamenala aj ohrozenie vlastného cieľa). Hráči cítia, že sú akceptovanou súčasťou hry a cítia sa do hry zapojení.
2. **Akceptácia, prijatie, súhlas:** Pocit prijatia sa priamo vzťahuje ku zvýšeniu sebadôvery a k prežívaniu pocitu šťastia – rovnako ako odmietnutie sa vzťahuje ku zníženiu sebadôvery. V kooperatívnych hrách má každé dieťa významnú úlohu v rámci hry, je dôležité pre splnenie spoločného cieľa. Prijatie je tak základnou podmienkou úspešného priebehu aj výsledku hry.
3. **Začlenenie:** Začlenenie sa priamo vzťahuje k pocitu príslušnosti, prispievaniu, uspokojeniu z aktivity. Byť ponechaný mimo, eliminovaný, ignorovaný je jasne vnímané ako forma odmietnutia. Deti chcú byť súčasťou akcie, nie mimo. Túžia po začlenení, pokiaľ sa neobávajú, že môžu byť ponížené, odmietnuté.
4. **Radosť, zábava, potešenie:** Prvotný dôvod pre hru je radosť z hry, zábava. V kooperatívnych hrách sa tento rozmer hry ešte zvyrazňuje, pretože štruktúra hry prináša uvoľnenie. Deti sú zbavené očakávania a strachu z prehry, odmietnutia. Zdieľaná radosť a zábava je väčšia radosť a zábava.

„Kooperatívne hry – hry zdieľania, spolupráce, prijatia sú štruktúrované tak, že každý vyhráva, nikto neprehráva, deti sa hrajú s druhými, nie proti druhým. Sú to hry, v ktorých sa hráči snažia o jeden spoločný, všetkými žiaduci cieľ. Kooperatívne hry sú vybrané, vytvorené alebo upravené (časť z nich má pôvod v ľudových hrách), aby prinášali radosť a zároveň aby sa ich účastníci učili pozitívnemu vedomiu o sebe, druhých, o svete“ (Kasíková, 1997, s. 62).

3.1.1 Dieťa mladšieho školského veku v kooperatívnych hrách

Podľa Kasíkovej (1997), **kooperatívne spôsoby práce** sa môžu zavádzať od prvých okamihov školskej dochádzky. V záujme dieťaťa sa vybranými výchovnými prostriedkami škola snaží dosiahnuť prosociálne chápanie a správanie detí na úrovni mladšieho školského veku. Rôzne príklady kooperatívnych hier sa líšia svojím charakterom a mierou simulácie, spôsobom vstupovania do rolí a ťažiskom kooperatívnej činnosti. Vo všetkých prípadoch by hra neprebehla, keby hráči nesmerovali k spoločnému cieľu a na ceste k tomuto cieľu sa nepodieľali svojou súčinnosťou. Hra v situácii a rolová hra je svojou podstatou podľa nej tiež hrou kooperatívnou.

Piaget a Cousinet považujú obdobie okolo deviateho roku za významnú zmenu v sociálnom správaní. Je to obdobie pre sociálnu adaptáciu dieťaťa a pre jeho sociálny

postoj v živote. Základným javom sociálneho rozvoja v tomto veku je pritom výrazná orientácia voči skupine rovesníkov. Jeho hry sa stávajú sociálnymi a objavuje sa v nich kooperácia a deľba práce. Zoskupovanie sa stáva v tomto období stabilnejším a trvalejším, paralelne so vzrastom úlohy skupiny v živote dieťaťa (Jablonský, 2006).

Metódy kooperatívneho učenia je podľa Žilínka (1997) možné realizovať v školských i mimoškolských podmienkach, záujmových spoločenstvách, teda prakticky v celom sociálno-výchovnom poli. Aktívna spoluúčasť v procese rozvíjania adekvátnych kooperatívnych aktivít umožňuje rozvíjať pozitívne správanie, ak sú pozitívne sociálne interakcie v interpersonálnom styku a vzťahoch vhodne štruktúrované. Vhodné je utvárať situácie, ktoré pripomínajú situácie v bežnom živote.

Ako sme už spomenuli, pri kooperácii každý účastník môže dosiahnuť svoj cieľ iba vtedy, keď aj ostatní účastníci dosiahnu svoje ciele. Ide teda o správanie, ktoré prináša všetkým zúčastneným stranám najväčší spoločný zisk. Problémy dnešnej modernej spoločnosti však spôsobuje práve neschopnosť alebo neochota spolupracovať. Kooperácia, teda spolupráca totiž nie je bez problémov, pretože predpokladá prekonať nedôveru, ochotu urobiť prvý krok a riskovať sklamanie. Iniciátorom spolupráce býva osoba ochotná deliť sa, pomáhať, povzbudiť... Taká osoba je presvedčená o tom, že je treba urobiť prvý krok a nerozmýšľa o tom, aké výhody môžu vyplynúť z tejto činnosti. Kooperatívne učenie je tak základom pre sociálny rozvoj jedinca, o ktorý sa usiluje aj aktívna výchovno-vzdelávacia činnosť školského klubu detí. **Výchova prostredníctvom kooperatívnych hier** v rámci školy je možnou formou rozvoja osobnosti dieťaťa mladšieho školského veku. V tejto práci sa bližšie zaoberáme kooperatívnymi hrami a ich využitím, kooperatívnymi spôsobmi práce a skúsenosťami vychovávateľa pri aplikácii kooperatívnych hier v školskom klube detí.

3.2 Námety kooperatívnych hier s metodickým postupom vychovávateľa

Stonožka cez hory

Výchovný cieľ: Rozvíjať koordináciu pohybov, vytvárať pozitívnu atmosféru v skupine, pestovať základy spolupráce.

Tematická oblasť výchovy: Prírodovedno-enviromentálna

Výchovno-vzdelávacia činnosť: Oddychová

Pedagogické stratégie:

-metódy: motivácia, rozprávanie, hra

-formy: príprava na hru-tvorba netypického terénu, rozdeľovanie do skupín, skupinová hra, reflexia-sedenie v kruhu

Priestorové podmienky: triedy, herňa, telocvičňa

účastníci: 6 - 10 –ročné deti ZŠ – 21 hráčov

Čas: 20 – 25 minút

Pomôcky: Lavičky, veľké molitanové kocky, žinenky, gymnastický koberec, deka a pod.

Stručný popis hry a inštrukcie: Vytvoríme si spolu s deťmi hory z pripraveného stavebného materiálu a pokryjeme ich trávou (veľkými rohožkami, žinenkami). Stonožku deti vytvoria tak, že sa zoradia za sebou, kl'aknú si, položia dlane na zem a uchopia členky predchádzajúceho kamaráta. Napr. 6 detí takto vytvorí dvanásťnožku, ktorá sa pohybuje priestorom, chodí okolo hôr, vylieza na ne, schádza z nich. Stonožky sa môžu po chvíli zoradiť za seba a vytvoriť tak obrovskú stonožku. Na záver sa gigantická stonožka skrúti a zaspí. Po skončení hry je dôležité zaradiť reflexiu. Deti si posadajú do kruhu a vyvolaním jednotlivcov rozoberáme činnosť, pričom jeden rozpráva, ostatní počúvajú.

Metodický postup:

ÚVOD:

Motivácia: Deti, určite ste už všetci videli stonožku. Je to živočích, ktorý má telo z malých článkov a tie články sú vetky úplne rovnaké. Vyzerá podobne ako húsenica motýľa, ale s malým rozdielom. Stonožka má mnoho nôh, asi ... sto. Raz sa stonožka Ezra dohodla so svojimi kamoškami Minelou a Kely, že pôjdu na výlet do hôr.

Poznámka. Hory si vytvoríme spolu s deťmi v herni, alebo triede pomocou matracov, žineniek, školských aktoviek a iných prekážok. Môžeme ich prekryť dekou, aby vyzerali ako hory.

HLAVNÁ ČASŤ:

Priebeh hry: Počas toho, ako vychovávateľka rozpráva príbeh o troch stonožkách, sa deti snažia zároveň príbeh tvoriť, takže sa rozdeľujú na tri skupiny a nastupujú si do radu za sebou. Hlavu stonožky tvoria väčšinou deti, ktoré sú veľmi iniciatívne, hravé, zvedavé... Motivácia k hre je veľmi silným impulzom k začatiu hry. Vťahujeme deti do diania a tak ich aktivizujeme do činnosti. Samotný priebeh hry tak prechádza priamo zo slovnej motivácie vychovávateľky do aktivity detí.

Tri stonožky si nastúpili k sebe (tri družstvá detí), každá z nich mala sedem článkov s nohami (sedem detí tvorí jednu stonožku). Stonožky majú veľmi malé nôžky, takmer ich nevidno, sú úplne pri zemi (všetci v rade si kl'aknú) a všetky ich články pevne držia spolu.

Odporúčam: Ak sa deti začnú pretláčať počas nastupovania do radu, hovoríme príbeh ďalej a pripomíname v ňom, že stonožka má všetky svoje články rovnaké a všetky sú to rovnako dôležité časti jej tela. Stonožky riadime hovoreným príbehom ale aj gestami (pri zemi – ukážeme zhora nadol rukou smerom k zemi, deti si automaticky kľaknú, lebo chcú pokračovať v príbehu a tvoriť ho).

Ezra, Minela a Kely mali namierené najprv k malej hore (ukazujeme na prekážku) a všetky stonožky postupne túto horu prešli. Minela šla cez túto veľkú horu ako prvá. Za ňou šla Kely a nakoniec Ezra.

Odporúčam: Články stonožky (deti) sú pospájané tak, že dieťa kľáčiace za prvým drží za členky to prvé. Tretie dieťa drží za členky to druhé... Pravidlom je, aby sa deti nerozpájali, inak sa stonožka roztrhne. Ak sa stonožky začnú predbiehať akoby sa chceli pretekať, stlmíme ich rýchle tempo poznámkou, napr. Pre stonožky je to veľmi náročné preliezť takú horu a nerady by si spôsobili zranenie, alebo roztrhli sa. To by bol veľmi smutný koniec výletu... Deťom necháme vždy dost času, aby prekážku zdolali, povzbudzujeme ich pritom pochvalou, ako: Vy ste ale šikovné stonožky, vy ste už určite museli byť niekedy predtým v horách, keď viete, ako na ne..., alebo inak: Kamaráti medzi sebou nesúťažia, to je hneď vidno, že vy ste skutoční kamaráti, usmievate sa na seba a keď sa stretnete pri jednej prekážke, uprednostníte druhého. Vychovávateka najprv hovorí poradie stonožiek, v akom hory zdolávajú, potom ich nechá dohodnúť sa v prípade, že sa viac stonožiek stretne pri jednej hore. Vždy sleduje správanie sa detí pri hre, ako dokážu spolupracovať ako tím (stonožka), ale aj či sú ohľaduplní hoči ostatným tímom (ostatným stonožkám).

Nakoniec, keď stonožky zdolali aj tú poslednú horu, stretli sa na lúke, kde sa každá z nich stočila a zaspala. Po chvíli sa stonožky zobudili, usadili sa na lúke a porozprávali sa.

Odporúčam: Deti chvíľu necháme ležať, potom ich vyzveme, aby sa usadili vedľa seba do kruhu. Naším zámerom je otvoriť diskusiu o spoločnej hre, rozobrať činnosť v súvislosti so skupinou, teda tímom (stonožkou), ale tiež vypočuť si názory detí k tejto hre, ich pocity, čo bolo pre ne v tejto hre náročné, kto komu pomohol a pod.

ZÁVER: Hodnotíme prácu skupín aj jednotlivcov.

Reflexia:

Páčila sa ti táto hra?

Bolo ľahké preliezať cez prekážky spoločne?

Dokázali ste si pri tom pomáhať?

Vydržala každá stonožka celá, alebo sa niektorá roztrhla?

Čo by si urobil ty, keby sa druhá stonožka roztrhla?

Odporúčam: Pri reflexii, ktorú považujeme za veľmi dôležitú časť po skončení hry, necháme deti vyjadrovať sa k ich spoločnej činnosti, kto sa ako zachoval, kto komu pomohol, aké mali pocity z hry, či si dokázali vyjsť v ústrety, čo by urobili, keby... Skedujem či sa prejavujú priateľsky a neskáču si do reči, neprekrekujú sa, alebo rozhovor smeruje k žalovaniu a osočovaniu druhého za nezdary v skupine. Vychovávateľka zasahuje do výstupu dieťaťa a koriguje ho tak, aby sa zachovala príjemná atmosféra. V rámci hodnotenia volíme slovnú pochvalu za súdržnosť skupiny, ale aj pochvalu jednotlivcov za viditeľné prejavy priateľstva, tolerancie a pomoci druhému. Nevynecháme ani drobné odmeny pre všetkých zúčastnených ako sú nálepky na ruku, alebo mini obrázky pre návštevníkov hôr.

Čarovný parket (vlastný námet)

Výchovný cieľ: Rozvíjať prejavy tolerancie, rýchleho rozhodovania. Umožniť hráčom pohybovať sa voľne na hudbu, tak ako to cítia. Pestovať rovesnícke vzťahy prostredníctvom hry a hudby spájaním do dvojíc, trojíc podľa pokynov.

Tematická oblasť výchovy: Esteticko-výchovná

Výchovno-vzdelávacia činnosť: Oddychová

Pedagogické stratégie:

-metódy: motivácia, rozprávanie, hra

-formy: skupinová hra –práca s celou skupinou, reflexia-sedenie v kruhu

Priestorové podmienky: Trieda, herňa, telocvičňa – vymedzený priestor

účastníci: 6 - 10 –ročné deti ZŠ – 21 hráčov

Čas: 15 - 20 minút

Pomôcky: CD prehrávač

Stručný popis hry a inštrukcie: Deti sa pohybujú vo vymedzenom priestore, ktorý je označený ako čarovný parket. Na čarovnom parkete každý tancuje, keď hrá hudba. Keď hudba zrazu prestane hrať, všetci na parkete prestanú tancovať a zostanú v tej polohe, v ktorej sa práve pohybovali akoby ich ticho začarovalo na nehybných. Opäť po spustení hudby všetci začnú tancovať.

Metodický postup:

ÚVOD:

Motivácia: Deti, predstavte si teraz, že ste prišli do zámku. Ten zámok kedysi dávno obývali králi, princezná, ktorí mali svojich dvoranov, vojakov aj šaša. Teraz je ale úplne spustnutý, neobývaný a vládne v ňom ticho. Akoby to ticho začarovalo zámok a ten zastavil všetok život v ňom.

HLAVNÁ ČASŤ:

Priebeh hry: Deti vtiahneme do deja motivačnou výzvou. Odrazu sú deti návštevníkmi starého zámku.

Pod'te teraz, vyskúšajte si vstúpiť do tohto zámku a počúvajte to ticho, ktoré tam vládne! Kedysi tu bolo počuť veselú hudbu, všetci tu tancovali, časom bolo počuť už len vtáčika, ktorý preletel a zašvitoril aj bzučiacu mušku, ale potom tu bolo už len veľke Ticho. Počúvajte... počujete niečo?

Odporúčam: Keď sa deti úplne utíšia, zamýšľajú sa zároveň nad silou zvuku a ticha. Zisťujú, že pri tom úplne znehybneli. Vtedy vychovávateľka pošepky povie: „Akoby nás Ticho začarovalo. Vôbec sa nehýbeme.“

Pod'me ďalej a pozrime sa, čo je to tu? Vyzerá to ako parket pre tanečníkov. Vyskúšajme ho! Hudba je čarovná a ticho, ktoré nás znehybnilo prehluší a roztancuje nás.

Odporúčam: Deti okamžite vkročia do ohradeného priestoru, ktorý predstavuje parket a skúšajú tancovať. Vtedy ich upozorníme, že keď hudba nehrá, netancujeme, ale keď hudba zaznie, všetci sa roztancujú. Medzitým má vychovávateľka pripravený CD prehrávač a CD s pesničkami a striedavo púšťa a zastavuje hudbu. Deti už rozumejú pravidlám, takže na pustenú hudbu tancujú, ale keď hudba náhle vypne, deti prestanú a ztuhnú, lebo Ticho práve na chvíľu ovládlo celý priestor. Vtedy vychovávateľka využije

ticho a povie, že toto je určite čarovný parket, lebo hudba dokáže roztancovať všetkých, ktorí na ňom stoja.

Všetci na čarovnom parkete tancujú počas hudby! Tancujte prosím len vo vyznačenom priestore a počúvajte, či práve neprišlo ticho. Stop! (opakujeme viackrát po sebe)

Obmena: Po vypnutí hudby sa všetci zastavia a tvoria súsošie z dvojíc, trojíc, päťíc – podľa pokynov. Deti sa dopredu nemôžu dohadovať, aby tvorili správny počet do súsošia. Pokyn vydá vychovávateľka chvíľu predtým ako stopne prehrávač s hudbou.

Tvoríme dvojice ! Stop ! A teraz trojice ! Stop !

Odporúčam: Musíme dbať na to, aby pri celkovom počte detí bolo pre ne možné splniť úlohu. Napr. pri počte 21 hráčov snažíme sa vydať taký pokyn, ktorý je deťmi zvládnuteľný. Netvoríme štvorice, lebo jedno z detí by zostalo naboku a nedokázalo by sa pripojiť k trojici ostatných. Nesnažíme sa deti zneisťovať, ale vytvoriť im splniteľné úlohy, pretože chceme využiť zábavný charakter hry a podporiť radosť z nej. Zároveň, ak sa vyskytne situácia, že dieťa zrazu ocitne bez skupiny, sledujeme ostatných hráčov a to ako sa zachovávajú, čo budeme ďalej rozoberať v reflexii.

Malé skupiny v tomto prípade vznikajú premenlivo, odrazu a rýchlo. Podstatou hry je podporiť priateľské rovesnícke vzťahy a radosť z hry vo voľnom čase detí.

ZÁVER: Hodnotíme prácu skupín aj jednotlivcov.

Reflexia:

Ako sa vám táto aktivita páčila?

Bolo náročné zrazu stuhnúť a vydržať stáť bez pohybu alebo to bolo ľahké?

Myslíš si, že bol parket čarovný? Prečo?

Čo na tejto hre bolo ešte čarovné?

Splnil si vždy úlohu, ktorú si dostal, keď ste mali tvoriť páry či trojice, štvorice?

Ako sa zachovali ostatní, keď si sa chcel k nim pripojiť?

Ako by si sa zachoval ty?

Odporúčam: Keďže nám po každej hre ide o reflexiu činnosti, volíme tanec na čarovnom parkete zastaviť výzvou pre všetkých tanečníkov. Pokynom „záмок sa zatvára“ si deti nastúpia do dvojíc a vychovávateľka si ich odvedie do inej časti miestnosti a usadí ich do kruhu. Opäť pripomenieme pravidlá, ktoré sme si stanovili na začiatku pri zaradení kooperatívnych aktivít a ktoré sme si spoločne vytvorili a vždy dodržiavame. Sú to:

- Pri práci v skupinách sa všetci zapájajú
- Neskáčem druhému do reči
- Vypočujem si druhého
- Každý môže povedať čo si o úlohe, ktorú dostane myslí
- Nikoho neurážame
- Každý dostane možnosť sa vyjadriť

Na záver ešte vychovávateľka slovne pochválila všetky deti, ktoré tancovali a dokázali tak nachvíľu oživiť starý zámok pohybom a veselou náladou. Zvlášť odmeníme drobnosťami tých, ktorí sa pri hre prejavili k druhému priateľsky a nie odmietavo.

Izba snov (vlastný námet)

Výchovný cieľ: Rozvíjať zmysel pre dohodu, vzájomný rešpekt, toleranciu, komunikáciu s druhým, hľadanie kompromisu pri výstavbe interiéru domu. Viest' k spoločnej práci.

Tematická oblasť výchovy: Spočensko-vedná

Výchovno-vzdelávacia činnosť: Oddychová

Pedagogické stratégie:

-metódy: motivácia, rozhovor, hra

-formy: skupinová práca- ručné práce výtvarného zamerania, reflexia – okolo lavíc s prácami

Priestorové podmienky: Herňa alebo trieda

Účastníci: 6 -10 –ročné deti ZŠ – dvojice, trojice detí

Čas: 20 – 25 minút

Pomôcky: plastelína, modelovacia doska

Stručný popis hry a inštrukcie: Všetci členovia skupiny spoločne modelujú z plastelíny interiér domu, rozdeľujú si priestor na izby, pričom v každej izbe má byť niečo zvláštne a zaujímavé, čo poteší každého zo skupiny. Ich úlohu je dohodnúť sa s ostatnými v skupine na spoločných zaujímavých veciach, ktoré chcú mať vo svojom spoločnom dome, modelovať z plastelíny a následne umiestňovať vymodelované veci (hračky, a iné) do určeného priestoru.

Metodický postup:

ÚVOD:

Motivácia: Deti, čo vám hovorí slovo bývanie? Skús mi povedať, aké bývanie poznáme, alebo o akom si už počul? (bývanie v dome, v byte, pod mostom, bývanie bez domova...). Aké je podľa teba pohodové bývanie? (keď máme pri bývaní pohodu). Čo všetko potrebujeme pre pohodu bývania? (postel', kuchyňa, detskú izbu, môže byť aj herňa, trampolína, rebrík na cvičenie, domáce kino, ...). S kým okrem rodičov a súrodencov by si ešte chcel bývať v spoločnej domácnosti? (so sesternicou, kamarátkou) Dokázal by si sa sním podeliť o priestor v tvojej izbe? Vieš odhadnúť svojho kamaráta? Vieš, čo by chcel vo vašej spoločnej izbe on, keby k vám prišiel na dva mesiace prázdnin? Čo by si pre svojho kamaráta pripravil ako prekvapenie na pohodové bývanie?

HLAVNÁ ČASŤ:

Priebeh hry: Z motivácie formou rozhovoru prechádzame do hry, kde si deti sadajú k pracovným stolom a rozdeľujú si priestor na doske. Pokračujeme zadávaním úloh inštrukciami.

Rozdeľte sa na dvojice, alebo trojice tak, aby nikto nezostal sám. Posadajte si k stolom, na ktorých máte dosky a rozdeľte si váš spoločný priestor na doske podľa vlastného uváženia rozumne, spravodlivo a po dohode s vašim spolubývajúcim. To, čo vytvoríte bude váš spoločný dom (domov).

Odporúčam: Táto hra patrí k tichým, pokojným, menej motoricky aktívnym a zaradujeme ju skôr do oddychovej výchovno-vzdelávacej činnosti. Je však veľmi výhodná pre svoju schopnosť zblížovať a to tak vo vzdialenostnej ako aj komunikačnej úrovni. Výberom do dvojíc či trojíc zistujeme blízke priateľské vzťahy detí, dávame im možnosť vybrať si svojho spolubývajúceho do spoločnej izby. Vychovateľka sa môže

ponúknuť do dvojice alebo trojice detí a spočiatku si nahlas organizuje spolu s ostatnými svojimi členmi skupiny prácu.

Tu budem mať izbu ja, tu by si mohol mať ty a tu Saška. Keď s tým súhlasíte aj vy, tak si to predelme... alebo to bude jedna veľká spoločná izba?

Odporúčam: Vzhľadom na to, že deti pracujú na spoločnej podložke o veľkosti cca 30x45 cm, ich možnosti manuálnej práce, rozdeľovania materiálu na výstavbu izby aj iné priestorové podmienky sú veľmi obmedzené. Má to však zároveň veľkú výhodu. U detí sa tým pestuje vzájomný rešpekt, dohoda, priateľské vzťahy, rozvíja sa milá, dôverná, ústupčivá komunikácia.

Skús prekvapiť kamaráta, ktorý príde k tebe na prázdniny na dva mesiace. Teraz máš jedinečnú príležitosť navrhnúť izbu snov, ktorá bude slúžiť tebe aj kamarátovi, bude splňať všetky tvoje aj kamarátove predstavy o pohodovom bývaní.

Odporúčam: Deti navrhujú napr. trampolínovú posteľ, domáce kino so sedačkami, klzisko, čarovný parket, ihrisko s preliezačkami, bazén s rybičkami, stolček prestri sa, zoológickú záhradu a pod. a umiestňujú to podľa dohody na určené miesto v izbe. Podmienkou je, aby sa to páčilo aj ostatným členom spoločného domu.

Ak ste už vo svojej spoločnej izbe vytvorili všetko čo potrebujete pre seba aj kamaráta, poodkladajte zbytočný materiál späť o vedierka a ukážte nám Izbu snov. Dosky s izbami môžete priniesť na spoločný pracovný stôl.

ZÁVER: *Hodnotíme prácu skupín aj jednotlivcov. Deti predávajú svoje spoločné práce, vysvetľujú čo je kde umiestnené a kto o tom rozhodol.*

Reflexia:

Čo máš vo svojej izbe ty?

Páči sa to aj tvojim spolubývajúcim?

Dokázali ste sa dohodnúť na tom, kto bude mať a aké veci vo svojej izbe?

Vedeli ste sa podeliť o materiál na ich zhotovenie?

Ako ste si navzájom pomáhali?

Odporúčam: Je dôležité, aby sme práce na doskách priniesli bližšie k sebe, napr. vyhradili pre ne dve lavice. Deti tak majú možnosť lepšie si všetky izby snov prezrieť a zhodnotiť ich. Reflexia v tomto prípade neprebíha v kruhu na koberci, ale okolo spojených lavíc s prácami. Každá oslovená skupinka detí sa vyjadruje k svojej izbe snov, prečo vymodelované veci umiestnil na zvolené miesto, komu tým urobil radosť...

Nakoniec zhotovíme spoločnú prácu detí slovnou pochvalou, vyzdvihneme pekne spolupracujúce deti, ktoré sa vydatel'ne prejavovali ústretovo, priateľsky a tolerantne, ale aj všetkých krotý sa hry boli ochotní zúčastniť. Odmeníme účastníkov hry drobnosťami ako sú nálepky, farebné kamienky alebo pečiatky na ruku.

Hľadanie diamantov (vlastný námet)

Výchovný cieľ: Viest' k vytrvalosti, trpezlivosti, spolupráci pri spoločnom pohybe, vzájomnej pomoci druhému. Rozvíjať koordinačné schopnosti.

Tematická oblasť výchovy: Telovýchovná, športová, zdravotná

Výchovno-vzdelávacia činnosť: Rekreačná

Pedagogické stratégie:

-metódy: motivácia, rozhovor, hra

-formy: príprava na hru – príprava pomôcok na hru, rozdeľovanie do skupín, skupinová hra v teréne-súťaživá, športová hra, reflexia-sedenie v kruhu

Priestorové podmienky: Chodba, telocvičňa, školský dvor – vymedzený priestor

Účastníci: 6 -10 –ročné deti ZŠ – malé skupiny hráčov

Čas: 15 – 20 minút

Pomôcky: Farebné kamienky (diamanty), kartóny, stužky pre vyznačenie tímu

Stručný popis hry a inštrukcie: Deti sú rozdelené do troch tímov. Pohybujú sa vo vymedzenom priestore, chodia iba po kartónoch (kameňoch), ktoré im pod nohy podkladajú ich členovia tímu. Ich úlohou je prejsť na druhú stranu miestnosti tak, aby nestúpili vedľa, teda do vody. Po prekročení hranice si môže kráčajúci cez vodu zobrať jeden diamant, ktorý ale musia ostatní členovia jeho tímu spolu s ním nájsť. Diamant je ukrytý. Sledujeme, ako si deti dokážu pomáhať a držať spolu.

Metodický postup:

ÚVOD:

Motivácia: Viete vymenovať niektoré vzácne kamene? Počuli ste už o nich? Každý, kto je obdivovateľom prírody vie, že do prírody patrí živá aj neživá príroda. Do neživej prírody patrí okrem slnečného žiarenia, vzduchu, vody, pôdy aj vzácne kamene. Sú nimi drahokamy: diamant, rubín, zafír, smaragd a iné. Potom poznáme aj polodrahokamy: jantár, opál, tyrkys, krištál'. Tieto kamene hľadajú zberatelia v rôznych častiach Zeme, v rôznych krajinách.

HLAVNÁ ČASŤ:

Priebeh hry: Oboznamovanie s hrou ako aj celý priebeh hry vedieme formou inštrukcií ako pri rozdeľovaní do skupín aj počas samotnej hry až po reflexiu. Motivácia formou otázok a krátkeho výkladu prechádza do inštrukcií počas hry.

Dnes sa zahráme na zberateľov vzácných kameňov aj my. Cesta za týmto šťastím je však veľakrát veľmi náročná, pretože niektoré z týchto kameňov sú vo vysokých horách, iné zasa za veľkou riekou, niektoré sú ukryté hlboko v zemi.

Rozdelíme sa teraz do troch rôznych tímov, v každom tíme bude rovnaký počet hľadačov (detí). Každý si teraz z vrecúška vytiahne jednu stužku a zaradí sa do svojho tímu hľadačov vzácných kameňov.

Odporúčam: Vopred pripravíme s deťmi tri rôzne vyhradené priestory (územia), kde budú hľadať so svojim tímom vzácne kamene. Každý tím si vyznačuje svoje územie. Najvhodnejšie je rozdelenie na tri rovnaké pruhy v rovnakom smere vpred, aby mala vychovávateľka prehľad o aktivite tímov a jej členov. Pruhy vyhradzujeme pomocou šnúry, ktorá leží na podlahe, alebo kriedou. Na koniec pruhu umiestnime farebné kamienky, brúsené sklíčka a pod., ktoré predstavujú diamanty a pozakrývame ich prikrývkami čo predstavuje ukrytie v zemi.

V jednom spoločnom tíme budú hľadači označení rovnakou stužkou. Tento spôsob rozdeľovania do skupín odporúčam z vlastnej skúsenosti. Zámerne nenechávame možnosť rozdeliť sa podľa vzájomných sympatií, či priateľských a nepriateľských vzťahov, pretože veľakrát vznikne u detí snaha vytlačiť druhých práve z týchto dôvodov. Navyše prirodzený vodcovia medzi deťmi, ktorí sa prejavia ako lídri hneď v začiatku zostavovania skupiny tak dovoľia vstúpiť do „ich“ tímu len vybraným členom. Z toho dôvodu je lepšia voľba losom, resp. náhodným výberom.

Vaše skupiny si vyberú vždy jedného, ktorý musí prejsť po kameňoch na druhú stranu rieky. Ostatní z jeho skupiny mu pomáhajú dostať sa čo najskôr a v bezpečí na breh. Môžete mu pomáhať tak, že jeden alebo dvaja podkladajú kamene pod nohy a ostatní ho podpierajú alebo držia ho za ruku. To už nechám na vás ako si pomôžete. Ten, kto sa dostane na druhý breh rieky môže začať hľadať svoj vzácny kameň.

Odporúčam: Ukážeme deťom ako sa môžu pohybovať vo svojom priestore, chôdzu po kartónoch aj miesta, kde asi môžu byť vzácne kamene. Máme pripravených a ukrytých dostatok farebných kamienkov (dohodneme sa, že sú to diamanty), aby nebolo niektoré z detí sklamané, že žiaden nenašlo. Každý hľadač môže zároveň zobrať z druhého brehu iba jeden kameň.

Pripraviť sa ! Pozor ! Štart !

Myslíte na to, že stúpiť vedľa kartóna znamená, že ste spadli z kameňa do rieky. Ak sa vám to stane, musíte sa vrátiť na začiatok. Ak na druhý breh s tebou prejde tvoj tím, môžeš si zobrať iba jeden diamant pre seba. Ten potom prinesieš do košíka svojho tímu. Na prvom brehu rieky sa vymeníte a cez rieku pôjde zase niekto iný. Zbierajte diamanty pre svoj tím !

Odporúčam: Vysvetlíme, že rýchlosť neznamená vždy výhru, keďže sa môže stať, že chodiaci po kameňoch môže stúpiť vedľa a riskuje tak návrat na prvý breh (na začiatok). Súťaž je tu chápaná ako súťaž skupín, kde sa všetci zo skupiny snažia všemožne pomôcť chodiacemu po kameňoch, aby čo najrýchlejšie, ale zároveň najpresnejšie prešiel na druhý breh. V konečnom dôsledku vzájomná pomoc v skupine pomáha jednotlivcovi. Sledujeme vzájomnú pomoc, spoluprácu medzi deťmi, postrehy zo správania sa členov jednotlivých tímov rozoberieme v reflexii.

Stop ! Hra je ukončená. Spočítajte si diamanty vo svojom tíme ! Zoberte si svoje košíky a oddychujte po namáhavej práci. Všetci hľadači sa presunú za kopec na lúku a porozprávajú sa o tom, aké to bolo nájsť diamanty.

ZÁVER: Hodnotíme prácu skupín aj jednotlivcov.

Reflexia:

Páčila sa ti táto hra? Koľko diamantov si dokázal vyzbierať pre svoj tím? Bola pre teba dôležitá to, koľko diamantov vyzbieraš, alebo to, aby si pomohol kamarátovi dostať sa cez vodu bezpečne? Bolo to na prospech druhému alebo na vlastný prospech? Zažil si už podobnú situáciu v živote, kedy si sa rozhodoval, čo je dôležitejšie?

Odporúčam: Odvedieme deti do inej časti miestnosti. Opäť volíme rozhovor o činnosti osobnej ale aj tímovej. Pri každej reflexii si najprv pripomenieme pravidlá rozhovoru v skupine, tie sme spomínali už vyššie. Nájdene diamanty sú odmenou za účasť v hre. Dbáme na to, aby každé dieťa dostalo rovnaký počet diamantov.

Staviame domy (vlastný námet)

Výchovný cieľ: Viest' k spoločnej práci. Rozvíjať zmysel pre dohodu, vzájomný rešpekt, toleranciu, komunikáciu s druhým, hľadanie kompromisu pri výstavbe spoločného domu.

Tematická oblasť výchovy: Pracovno-technická

Výchovno-vzdelávacia činnosť: Rekreačná

Pedagogické stratégie:

-metódy: motivácia, rozhovor, hra

-formy: príprava na hru-príprava vlastných pomôcok, rozdeľovanie do skupín, skupinová práca s technickým materiálom, reflexia-sedenie v kruhu

Priestorové podmienky: Školský dvor alebo miestny park

Účastníci: 6 -10 –ročné deti ZŠ – tri skupiny detí

Čas: 30 – 40 minút

Pomôcky: špagáky, nožnice, laná, deky, prikrývky, plachty, štipce, papier, fixka, paličky

Stručný popis hry a inštrukcie: Všetci členovia skupiny spoločne stavajú svoj dom (panelák, rodinný dom), v ktorom budú bývať. Deti majú zadelené rôzne funkcie ako stavbyvedúci, projektant, robotníci a pomocou vopred pripravených pomôcok sa spolupodieľajú na stavbe domu. Vytvoria tak jedno veľké sídlisko.

Metodický postup:

ÚVOD:

Motivácia: Vie niekto z vás povedať, čo potrebujeme na stavbu domu, v ktorom sa dá bývať? Aký je to materiál? Pomáhal si už niekedy pri stavbe? Vedel by si vymenovať tých, ktorý sa na stavbe domu podieľajú? Prečo potrebujeme vedúceho stavby? Aká je to funkcia? Vieš kto stavia múry a kto komín? Ako sa volá ten, ktorý postaví strechu na dome?

Poznáme aj takých, ktorí dom alebo byt nemajú? Kde žijú títo ľudia?

HLAVNÁ ČASŤ: *Vzhľadom na to, že sa aktivita realizuje v parku je náročnejšia tak na čas, prípravu na samotnú hru aj celkovú organizáciu. Je dôležité vopred oboznámiť deti s realizovaním aktivity mimo školy, čo prináša ďalšie plánovanie súvisiace s pomôckami, ktoré je potrebné priniesť a ktoré si sčasti zadovážia členovia skupiny po dohode a pod.*

Organizácia pred začatím hry:

Dnes sa na staviteľov domov zahráme aj my. Rozdeľte sa na tri skupiny.

Odporúčam: Pri počte detí 21 bude v jednej skupine 7 detí. Ak sa ale v tichosti deti dohodnú, že v ich skupine stačí 5,6 členov a v inej budú chcieť byť ôsmi nevádi, lebo v konečnom dôsledku si funkcie vo svojej skupine rozdeľujú rovnako. Taktiež stavať dom bude každý člen skupiny. Na to ich ale vopred upozorníme.

Vyberte si spomedzi svojich členov jedného vedúceho, ktorý bude stavbyvedúcim a ktorý bude zadelať úlohy pri stavbe. Takisto bude dohliadať na správnosť úloh. Budete sa s ním radiť pri všetkom, čo chcete na stavbe zrealizovať. On vám bude nápomocný s čímkoľvek budete potrebovať.

Odporúčam: Ak sa na vedúcom v skupine nevedia deti dohodnúť samé, vychovávateľka navrhne, aby sa o vedúceho hlasovalo. Napríklad. Kto je za Slávku nech zodvihne ruku... v prípade ak zistíme, že žiadne z detí nezahlasovalo za nikoho a je potrebné určiť jedného, máme možnosť nechať vytiahnuť si farebnú stužku z vrecúška. Tak spomedzi modrých stužiek kde je jedna žltá bude vedúcim ten, kto si vytiahol žltú. To rozhodne o vedúcom v skupine definitívne. Ak nastala situácia, že sa v skupine nevedia rozhodnúť medzi dvoma deťmi, necháme deti strihnúť si v rýchlej hre kameň, papier, nožnice na tri víťazné body.

Kým sa ale dostaneme k stavbe mali by sme vyriešiť iné dôležité záležitosti. Vedúci skupín sa teraz dohodnú na type stavby, ktorú budú stavať. V skupine sa dohodnite, ktorú z konštrukcií na svoj dom potrebujete. Potom každý vedúci zvolí vo svojej skupine projektanta, takže si vyberte zo skupiny toho, kto má dobré nápady a vie pekne kresliť.

Odporúčam: Pre výber stavby nám slúži jednoduchý náčrt konštrukcií stavieb, ktorý máme vopred pripravený a ukážeme ich deťom (na tabuli, alebo papieri). Vedúci sa s ostatnými členmi dohodnú na type stavby a oboznámi sa s pomôckami, ktoré na stavbu budú potrebovať.

Pomôcky, ktoré potrebujú sú navrhnuté vychovávateľkou. Je potrebné tieto pomôcky sčasti zadovážiť z vlastných zdrojov a od detí očakávame, aby sa zapojili svojim záujmom o vec. Zároveň dávame deťom niekoľko dní na to, aby si pomôcky pozhánali a oboznámili s touto vecou aj svojich rodičov. V každom prípade sa spolupráca školského klubu a rodiny veľmi cení a preto dopredu poďakujeme deťom a ich rodičom za spoluprácu a ochotu pomôcť. V podstate poprosíme o plachty, staré posteľné prádlo, štipce, deky, karimatku, resp. veci ktoré nemáme v školskom klube k dispozícii a potrebujeme si ich z rodín požičať.

Oboznámenie s funkciami: *Oboznámime deti s ich funkciami, ktoré slúžia zároveň ako pravidlá ich správania.*

Vedúci stavby: Rozdeľuje úlohy ostatným. Určuje, čo majú ostatní robiť a ako. Dohaduje a určuje pomôcky, ktoré majú ostatní členovia priniesť. Dáva pokyny pri stavbe a dohliadne na to, či robotníci dodržali správny postup pri stavbe domu. Písomne si značí problémy, ktoré vznikli pri stavbe domu tak materiálne ako aj komunikačné. Referuje správanie sa všetkých členov v reflexii.

Projektant: Má dobré nápady, pekne kreslí, urobí plánik stavby, napíše zoznam pomôcok, ktoré na stavbu potrebuje a ich množstvo.

Robotníci: Stavajú dom podľa pokynov vedúceho, snažia sa, spolupracujú, podávajú si potrebné veci na stavbe, informujú sa a radia sa s vedúcim o problémoch pri stavbe...

Priebeh hry: *Realizujeme v parku. Deti sú oboznámené so svojimi funkciami a tým, čo sa od nich očakáva v činnosti. Zároveň to považujeme za pravidlá hry, ktorých sa majú držať. Deti dostanú pravidlá správania sa v ich funkciách k dispozícii na stavbu a radia sa nimi. Vychovávateľka sleduje komunikáciu detí, ich blízkosť a ich správanie sa počas hry.*

Každá skupina si nájde také miesto, ktoré zodpovedá jej typu stavby. Keď si si zvolil stavbu, kde potrebuješ tri stromy, hľadaj trojicu stromov v dostatočnej blízkosti, aby ti vyhovovala na konštrukciu. Ďalej v stavbe domu budete pokračovať sami. Všetky pomôcky na stavbu svojho domu si zoberte bližšie k sebe. Nezabudnite, že všetci pracujú spoločne, rovnakým dielom, snažia sa vytvoriť ich spoločnou prácou užitočnú vec. Sú zodpovední za stavbu, v ktorej majú bývať s inými. Po skončení stavby si svoj dom označia svojimi menami fixkou na papier ako: Tu bývajú: M, L, O, R, S, I, T (s konkrétnymi menami) a prištipujú oznam na stenu domu.

Všetci spolu - určíme ako ďalšie pravidlo, ktorého sa majú deti držať.

Odporúčam: Vychovávateľka je nápomocná s výberom miesta pre dom. Ak je potrebné, pomôže v situáciách, s ktorými si práve nevedia deti poradiť. Ak je pre deti dôležité si stavbu najprv nakresliť, premyslieť, ak majú problém s pripevňovaním, necháme ich ale najskôr samých a zdôrazňujeme, že sú jeden tím a je ich dosť šikovných na to, aby si s tým poradili sami. Radíme a inak pomáhame iba v krajných situáciách alebo ak by vznikol medzi deťmi spor. V podstate ide o riešenie problému a nutnú komunikáciu medzi deťmi, čo je v tejto činnosti najdôležitejšie.

Keď už máte svoj dom dokončený, napíšte na papier mená všetkých detí, ktoré v dome bývajú a prištipujte ho na stenu domu. Všetky domy si potom spoločne pozrieme a stretneme sa na návšteve v jednom z nich.

ZÁVER:

Reflexia:

Páčila sa ti táto aktivita?

Čo sa ti na stavaní domu páčilo najviac?

Aký bol tvoj vedúci? Zvládal svoju úlohu?

Pomáhal si dostatočne na stavbe?

Otázky vedúcemu: Akým si bol vedúcim? Páči sa ti táto funkcia?

Vieš si predstaviť, že by si bol niekedy v budúcnosti vedúcim?

Odporúčam: Na návšteve v jednom z domov prebehne reflexia a všetci sa porozprávame o našich stavbách. Deťom dáme možnosť vyjadriť sa k ich spoločnej práci, zhodnotiť vedúcich skupiny, dodržiavanie pravidiel, ktoré sme si na začiatku určili aj to kto sa akým dielom o stavbu domu pričínal.

Túto hru hodnotím ako veľmi úspešnú, zábavnú, príjemnú. Všetci ste boli skvelí, zvlášť chválím tých, ktorí sa prejavili priateľsky a pomohli kamarátovi či už pri viazaní konštrukcie, štipcovaní strechy alebo stien aj pri tom ako sa dokázali dohodnúť spoločne. Táto hra bola o spoločnej práci a radosti z nej.

Pri realizovaní vybraných hier v ŠKD máme vždy na zreteli zostavu skupiny, teda počet detí, ich vek aj sociálne zloženie skupiny, čo hrou sledujeme, aké sú výchovné ciele vybranej hry, priestorové podmienky pre hru, čas, ktorý hre venujeme vzhľadom na VVČ. Nesmieme zároveň zabúdať, že hra by mala byť pre deti zaujímavá a zábavná.

ZÁVER

V rámci výchovného programu pod názvom Hrajme sa rozumne, podľa ktorého vychovávateľky v spomínanom školskom klube detí pracujú, sme využili jednu z najdôležitejších metód pri práci s deťmi mladšieho školského veku a tou je hra. V oblasti voľného času detí je potrebné vytvoriť podmienky na jeho zmysluplné využívanie v priestoroch školy. Výchova by mala smerovať k celkovému rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho tvorivosti, humanizácii, k jeho potrebám a záujmom. Preto je pre vychovávateľa možnosť využitia hier v školskom klube detí dôležitým nástrojom.

Úlohou vychovávateľa je správny výber a aplikácia metód, medzi ktoré patrí aj kooperatívna hra. Práca prináša nové zaujímavé námety kooperatívnych hier, ktorými v školskom klube detí rozvíjame záujem pre spoločnú činnosť a tým u nich zároveň pestujeme a ovládame ich sociálne spôsobilosti. Zaradením VVČ a prepojením hier do tematických oblastí výchovy zisťujeme celé spektrum zamerania kooperatívnych hier a ich hodnotu pre vychovávateľa v práci s deťmi. Záujmom o prírodu a život v nej, objavovanie hodnôt kamarátstva, formovanie vzťahov medzi deťmi s prejavmi tolerance, spolupatričnosti, vzájomnej spolupráce.

Realizáciou týchto hier sme v ŠKD dosiahli zvýšenie empatie, vnímavosti, pomoci druhému, priateľských vzťahov a zmysluplnosť využívania voľného času v škole a tým osvojovanie si jestvujúcich a akceptovaných hodnôt, noriem a spôsobov správania v existujúcom spoločenstve. Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť edukačnú hodnotu kooperatívnych hier ich využitím v ŠKD. Verím, že predložené námety hier pomôžu zefektívniť výchovno-vzdelávací proces a získať inšpiráciu k novým prístupom v práci vychovávateľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. CEJPEKOVÁ, J. 1996. Hra vo vyučovaní na 1. stupni základnej školy. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, PF. 1996. ISBN 80-88825-39-3, s. 21 – 63
2. IVANOVÁ, E., KOPINOVÁ, L., LÍŠKOVÁ, E. 2005. Etická výchova pre 1. ročník základných škôl. Pracovné listy. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2005. s. 24 – 28. ISBN 80-10-00824-9.
3. JABLONSKÝ, T. 2006. Kooperatívne učenie – učenie sa spoluprácou. Aktivity rozvíjajúce kooperatívne spôsobilosti. Banská Bystrica. 2006: vyd. MPC Banská Bystrica. 2006. s. 5 – 15. ISBN 80-8041-488-2
4. JAKABČIC, I. 2002. Základy vývinovej psychológie. Bratislava: IRIS, 2002. s. 46. ISBN 80-89018-34-3
5. KASÍKOVÁ, H. 1997. Kooperatívni učení, kooperatívni škola. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o. 152 s., s. 9 - 64, ISBN 80-7178-167-3
6. KOLÁŘ, Z, VALIŠOVÁ, A, 2009. Analýza vyučování. Praha: Grada Publishing 2009. 232 s., ISBN 978-80-247-2857-5
7. KOSOVÁ, B. 1998. Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ. 2. vyd. Banská Bystrica: Metodické centrum Banská Bystrica 1998. 88 s., s. 31 – 33. ISBN 80-8041-230-8
8. ZELINA, M., ZELINOVÁ, M. 2006. Psychológia pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie 2., 1. vyd. Prešov: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s.r.o., Bratislava 2006. s. 48 – 49. ISBN 80-10-00703-X
9. ŽILÍNEK, M. 1997. Étos a utváranie mravnej identity osobnosti. Bratislava: IRIS, 1997. s. 192 – 193. ISBN 80-88778-60-3

Internetové zdroje

10. Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základných škôl ISCED 1 [online]. Vzdelávacie oblasti a prierezové témy [cit. 20.4.2014]. Dostupné na www: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-1-stupen-zakladnych-skol-ISCED-1>
11. ŠPÚ. Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach (ukážka). 2009. [cit. 20.4.2014] Dostupné na www: ksuba.sk > ... > Oddelenie odborných činností. > Školské internáty.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Kooperatívne hry - rôzne prejavy detí v hrách (fotodokumentácia z realizovanej činnosti)

Príloha 2 Stavíme domy - príprava a realizácia činnosti (fotodokumentácia)

Príloha 1 Kooperatívne hry - rôzne prejavy detí v hrách (fotodokumentácia z realizovanej činnosti)

Stonožka cez hory

© Michaela Šmidová, 2014

1/14 - ohľadupnosť (lezúca stonožka)

© Michaela Šmidová, 2014

2/14 - tolerancia (spiaca stonožka)

Izba snov

© Michaela Šmidová, 2014

3/14 - priateľské prejavy, dohoda

© Michaela Šmidová, 2014

4/14 - delenie sa o priestor, vzájomný rešpekt

Hľadanie diamantov

© Michaela Šmidová, 2014

© Michaela Šmidová, 2014

© Michaela Šmidová, 2014

5/14 - súdržnosť

6/14 - vzájomná pomoc

7/14

Príloha 2 Stavíme domy - príprava a realizácia činnosti (fotodokumentácia)

© Michaela Šmidová, 2014

8/14 - výber konštrukcie

© Michaela Šmidová, 2014

9/14 - projekt domu

© Michaela Šmidová, 2014

10/14 - príprava pomôcok

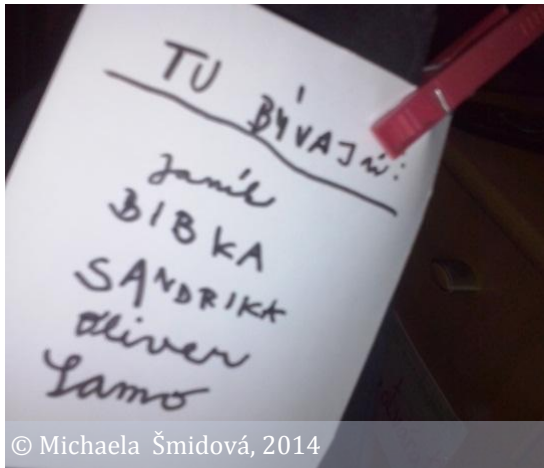
© Michaela Šmidová, 2014

11/14 - realizácia

© Michaela Šmidová, 2014

12/14 - spôsob práce

© Michaela Šmidová, 2014

13/14 - označenie domu

© Michaela Šmidová, 2014

14/14 - stavitelia